

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Instrumente Structurale
2007 - 2013

**Programul Operațional Sectorial “Creșterea Competitivității Economice”
- Program cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională -**

„Investiții pentru viitorul dumneavoastră”

SUMAR EXECUTIV

SCOP ȘI OBIECTIVE

Programul Operațional Sectorial Creșterea Competitivității Economice (POS CCE) este unul dintre cele șapte programe operaționale din componența Cadrului Național Strategic de Referință prin care se implementează Fondurile Structurale în România, în perioada 2007-2013. Obiectivul principal al POS CCE este acela de a încuraja creșterea productivității întreprinderilor românești, pentru reducerea decalajelor față de media Uniunii Europene.

Conform Planului multianual de evaluare a POS CCE, pe parcursul implementării POS CCE trebuie să aibă loc două evaluări intermediare, dintre care prima, cea din anul 2009, va analiza în principal progresul implementării Programului Operațional realizat până la sfârșitul anului 2008², prin prisma păstrării relevanței obiectivelor cuantificate ale programului, evoluției fizice și financiare, funcționării structurilor administrative și calității mecanismelor de implementare. Exercițiul de evaluare are ca scop formularea unor recomandări privind îmbunătățirea performanței programului operațional în termeni de eficiență și eficacitate³. Acest document reprezintă Raportul de Evaluare 2009.

În perioada 2009/2010, evaluări similare au fost elaborate pentru Cadrul Național Strategic de Referință și celelalte programe operaționale.

Evaluarea Intermediară a POS CCE s-a realizat în perioada noiembrie 2009 – iunie 2010, în cadrul proiectului “Asistență tehnică pentru AM POS CCE pentru evaluarea intermediară a POS CCE”, contract nr. 34/09.11.2009, implementat de către consorțiul format din *GEA Strategy&Consulting SA*, *Fitzpatrick Associates Economic Consultants Ltd.* și *KPMG România SRL*.

Analiza s-a concentrat în mod special trei problematici, după cum urmează:

- (iv) **Evaluarea rezultatelor tuturor apelurilor lansate până la data de 30 septembrie 2009** pentru finanțare prin POS CCE, respectiv: analizarea calității cererilor de finanțare transmise, documentația și activitățile realizate de Autoritatea de Management și OI-uri ca suport pentru aplicanți, în vederea îmbunătățirii capacității de absorbție și pregătirea lansării următoarelor apeluri;
- (v) **Evaluarea eficienței sistemului de management al POS CCE, prin prisma progresului înregistrat în atingerea indicatorilor propuși;**
- (vi) **Analiza posibilelor efecte pe care dificultățile actuale ale situației financiare/economice globale le pot avea asupra implementării POS CCE;** în acest context, a fost examinată valabilitatea evaluării ex-ante a POS CCE.

REPERE METODOLOGICE

Cercetarea și analiza derulate pe parcursul evaluării s-au desfășurat pe două paliere:

- Orizontal, la nivel de Program Operațional: acestea au fost stabilite, planificate și implementate la nivel central, în mod evident din motive de economie de scară, și au constat în: *analiza documentelor relevante, evaluarea evoluției mediului extern și a posibilelor implicații ale crizei financiare, analiza progresului fizic al Programului (proiecte depuse/aprobate / contractate / implementate), consultarea stakeholderilor, derularea unui sondaj online în rândul solicitanților POS CCE, analiza sistemului de management și implementare și prezentarea unor studii de caz internaționale relevante.*
- Vertical, la nivel de Axă Prioritară: trebuie subliniat faptul că activitățile la nivel de AP au fost stabilite și planificate tot la nivel central, pentru a asigura coordonarea și consistența la nivelul echipei, dar au fost

² După inițierea proiectului, data limită de analiză a fost prelungită până la 30 septembrie 2009

³ Planul de evaluare a POS CCE, pag.14

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Programul Operațional Sectorial „Creșterea Competitivității Economice” - Program cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională -

„Investiții pentru viitorul dumneavoastră”

implementate la nivel de axă printr-un responsabil de axă (expert cheie) și o echipă dedicată axei respective. Activitățile la nivel de axă prioritară s-au derulat în paralel pentru toate axele, utilizând o abordare, o metodologie și template-uri comune de evaluare, elaborate și agreate la nivel central. Cu toate acestea, evaluările la nivel de axă diferă sensibil în funcție de conținut, stadiul implementării, natura organismului de implementare și de aspectele tehnice. Activitățile la nivel de axă prioritară au vizat: *analiza documentelor relevante, a indicatorilor și sistemului de management și implementare la nivel de Organism Intermediar, precum și derularea de consultări cu stakeholderii relevanți la nivel de axă.*

INTRODUCERE

Obiectivul general asumat de POS CCE este acela de a contribui la creșterea competitivității întreprinderilor românești, respectând principiile dezvoltării durabile și reducând astfel decalajul dintre nivelul de productivitate din România comparativ cu cel înregistrat la nivelul UE, ținta concretă fiind aceea ca România să atingă nivelul de 55% din media productivității europene până în 2015.

Programul are prevăzut un buget⁴ de 12,6 mld lei (3,01 mld EUR) pentru întreaga perioadă de programare, echivalentul a 13,3% din totalul CSNR, POS CCE ocupând locul 5 din cele șapte PO din punct de vedere al mărimii, în urma PO Transport, Mediu, POS DRU, POR și înaintea PO DCA și PO AT. Profilul anual prognozat pentru POS CCE prevede valori maxime ale cheltuielilor pentru 2010-11, ceea ce constituie o diferență față de toate celelalte programe operaționale, cu alocări estimative mai mari către finalul perioadei de implementare.

POS CCE este totodată singurul Program din cadrul CSNR direcționat cu prioritate către sectorul privat, ceea ce implică faptul că Programul este unul condus de cerere⁵ (*demand-driven*) și dependent de atractivitatea sa pentru potențialii beneficiari, mult mai mult față de programele adresate cu preponderență sau în totalitate sectorului public.

POS CCE este structurat în cinci Axe Prioritare, după cum urmează: Axa Prioritară 1, dedicată sprijinirii investițiilor productive, cu o alocare de 36% din bugetul Programului; AP2, destinată susținerii activității de cercetare-dezvoltare în sprijinul competitivității, cu o alocare de 21%; AP3 dedicată promovării societății informaționale, având 16% din bugetul total; AP4 dedicată susținerii sectorului energetic, cu 24% și AP5, rezervată Asistenței tehnice, cu o alocare de 3%. Axele cuprind un număr de 14 Domenii Majore de Intervenție și 34 de Operațiuni. Bugetul POS CCE este însă dominat de o serie de DMI-uri cu o mărime mai mare, 5 dintre acestea însumând 65% din finanțarea totală.

Natura DMI-urilor și a operațiunilor este diversă, oferind de la sprijin de tip grant pentru întreprinderile mici și mari până la sprijin pentru instituții publice din domeniile cercetării, educației și sănătății. Din punct de vedere al naturii economice a intervențiilor, cele mai multe presupun subvenții „corective”, concepute pentru a modifica comportamentul pieței (ex. accesul la finanțare pentru IMM-uri), dar includ și furnizarea de bunuri publice (ex. dezvoltarea infrastructurii publice de cercetare) și subvenții care vizează zone critice la nivelul economiei (ex. activitatea de cercetare-dezvoltare desfășurată de întreprinderi).

PRINCIPALELE ASPECTE ANALIZATE

PROGRESUL PÂNĂ LA DATA DE 30.09.2009

Implementarea Programului Operațional se realizează unitar la nivelul tuturor axelor prioritare, urmând aceleași etape ale managementului ciclului de proiect: acestea includ pregătirea și lansarea operațiunilor, furnizarea de informații până

⁴ Cheltuieli publice totale

⁵ Programele și măsurile bazate pe cerere sunt sau ar trebui să fie întocmite pornind de la nevoile identificate ale grupului țintă; datorită faptului că nu există nici un mecanism de obligare a potențialilor beneficiari să solicite finanțare, succesul programului depinde exclusiv de interesul aplicanților și de atractivitatea măsurilor promovate

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Instrumente Structurale
2007 - 2013

Programul Operațional Sectorial "Creșterea Competitivității Economice" - Program cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională -

„Investiții pentru viitorul dumneavoastră”

la depunerea aplicațiilor, evaluarea și selecția propunerilor de proiecte depuse (administrativă, de eligibilitate și tehnico-financiară), contractarea proiectelor câștigătoare, monitorizarea și verificarea implementării, efectuarea plăților.

În ansamblu, la sfârșitul lunii septembrie 2009, Programul înregistra un progres satisfăcător pentru primele stadii ale ciclului proiectelor, progres care se temperează pe măsura trecerii de la pregătirea operațiunilor la implementarea efectivă, cu alte cuvinte este mai puțin avansat în ceea ce privește aprobările, contractarea proiectelor și plățile.

Progresul variază atât între axele prioritare, cât și în interiorul acestora, între operațiuni. În ceea ce privește lansarea de apeluri, Programul Operațional Creșterea Competitivității Economice este avansat, doar 5 operațiuni nefiind încă nelansate. Dintre operațiunile încă nelansate, 2 aparțin Axei Prioritare 1, 2 aparțin Axei Prioritare 3 și 1 aparține Axei Prioritare 2. Din punct de vedere al bugetului, apelurile lansate până la sfârșitul lunii septembrie 2009 reprezintă aproximativ jumătate din valoarea Programului Operațional pentru perioada 2007-13, peste alocarea orientativă prevăzută pentru 2007-2009, ceea ce arată o evoluție pozitivă în primele etape de implementare, cu toate că lansarea primei operațiuni (din cadrul Axei Prioritare 2) a avut loc la sfârșitul anului 2007, cu aproape un an întârziere față de momentul anticipat.

Numărul mare de apeluri și sumele alocate acestora arată un progres satisfăcător în etapa de pregătire și lansare; totodată, aceasta a constituit și una dintre cauzele întârzierilor înregistrate în procesarea cererilor de finanțare depuse.

Atractivitatea programului pentru potențialii beneficiari este un element important pentru un program operațional destinat sprijinirii întreprinderilor și care este, implicit, condus de cerere. Până la sfârșitul termenului limită pentru analiză, fuseseră depuse aproximativ peste 4700 de propuneri de proiecte, cu o valoare cumulată de 85% din alocarea totală POS CCE pentru 2007-13, ceea ce, în condițiile începutului târziu poate pune sub semnul întrebării posibilitatea îndeplinirii țintelor asumate până la finalul perioadei de programare. Cu toate acestea, popularitatea⁶ a variat în funcție de AP (și Operațiune), cele mai accesate fiind AP2 (Cercetare), pentru care valoarea solicitată a reprezentat 146% din valoarea alocării; AP1 (Investiții Productive), cu o valoare solicitată de 92%; AP3 (TIC) cu 53%, AP4 (Energie) cu 52% și AP5 (Asistență Tehnică) totalizând proiecte de numai 10% din valoarea alocată.

Din punct de vedere al **procesării solicitărilor**, la sfârșitul lunii septembrie 2009, situația, exprimată procentual, era următoarea: Verificare administrativă 82%; Verificarea eligibilității 94%; Evaluare tehnică 49%; Aprobare 70%; Contractare 65%; Plăți 31%. Aceste procente reflectă ponderea proiectelor care au trecut cu succes etapele anterioare: de ex. numai pentru 31% din proiectele contractate s-au realizat și plăți. Astfel, este evidentă concentrarea activității în primele stadii și scăderea acesteia pentru cele din urmă. De asemenea, aceste rate variază și în funcție de axă prioritară și operațiune: în timp ce 99% dintre proiectele aprobate pentru AP2 au fost contractate, pentru AP4 nici una dintre aprobări nu ajunsese în acest stadiu. În cazul plăților, în timp ce 31% din proiectele aprobate au primit finanțare, acest indicator a atins valoarea de 67% în cazul AP 1, dar a fost de 0% pentru AP 3, 4 și 5⁷.

Per ansamblu, cele mai mari progrese la data de 30.09.2009, se înregistrează în cazul Axelor Prioritare 1 și 2, urmate de axa 3. Axele 4 și 5 erau și sunt în continuare, pe ultimele locuri.

În privința absorbției fondurilor, după cum a fost precizat deja 31% dintre proiectele aprobate primiseră o formă de finanțare până la sfârșitul lui septembrie 2009- reprezentate în cea mai mare măsură de prefinanțări acordate în cadrul AP1⁸. Cu toate acestea, mărimea acestora a fost destul de mică - 498m lei. Aceasta a reprezentat 19% din alocarea POS CCE pentru 2007-09 și 4% din cea pentru 2007-13, incluzând din nou și prefinanțările. Prin urmare, progresul în fazele următoare ale ciclului proiectelor, și în mod special în cazul implementării /absorbției va reprezenta o problemă critică pentru Program în următorii 1-2 ani.

După cum s-a menționat anterior, data limită pentru analiză a fost 30 septembrie 2009. Datele mai recente, de la sfârșitul lunii martie 2010 arată o creștere cu 100% a valorii aplicațiilor primite (de ș.a 13,8 mld. Lei la 26,4 mld lei), a celor aprobate cu 41% și a contractelor cu 56%. De asemenea, plățile au crescut cu 17 procente.

⁶ Definită ca valoarea totală a cererilor de finanțare depuse raportată la bugetul total alocat ;

⁷ Procentele reprezintă raportul între valoarea plăților efectuate și valoarea proiectelor contractate ;

⁸ Ponderea cea mai importantă având-o plata direcționată către programul JEREMIE pentru susținerea intermediarilor financiari (sub administrarea FEI).

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Programul Operațional Sectorial „Creșterea Competitivității Economice” - Program cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională -

„Investiții pentru viitorul dumneavoastră”

SISTEMUL DE MANAGEMENT ȘI IMPLEMENTARE

Sistemul general de implementare și management al POS CCE și procedurile aferente acestuia sunt similare cu celelalte programe operaționale din cadrul CSNR. Managementul și implementarea POS CCE sunt reglementate de regulamentele europene. În termeni de responsabilități generale, Guvernul României prin ministerele de resort și Autoritatea de Management dețin întreaga responsabilitate privind angajamentele incluse în documentele referitoare la Fondurile Structurale și pentru implementarea corectă și eficientă a acestora, asigurând, astfel, disponibilitatea și sistemul de acces la resursele financiare și la alte tipuri de resurse necesare îndeplinirii priorităților descrise în POS CCE. În baza acordurilor de delegare, o serie de atribuții sunt îndeplinite de către Organismele Intermediare, patru la număr. AM îndeplinește și rol de OI pentru AP1-operațiunea Întreprinderi Mari.

Sistemul are o serie de caracteristici care se constituie în provocări pentru managementul și implementarea Programului:

- ✓ noutatea sistemului în faza supusă evaluării, atât pentru instituțiile de implementare cât și pentru beneficiarii potențiali;
- ✓ capacitatea instituțională redusă, datorată atât personalului insuficient cât și a lipsei competențelor necesare (comunicare și relația cu beneficiarii, management financiar; achiziții publice, control financiar, alte domenii specifice, asociate activității de monitorizare a proiectelor)
- ✓ un număr de probleme de reglementare și de politică publică nesoluționate încă, în special în cazul energiei și a polilor de creștere;
- ✓ legislația și procedurile complexe și greoaie de achiziții publice și control financiar;
- ✓ absența unor subcontractori cu experiență pentru furnizarea de sprijin specializat în implementare.

Aceste elemente au avut o serie de consecințe negative încă din fazele de început, inclusiv întârzieri mari în evaluarea proiectelor, un număr mare de cereri de clarificare în timpul procesului de evaluare, un progres lent al implementării dincolo de fazele inițiale și un nivel probabil foarte mare al costurilor. Pentru îmbunătățirea problemelor întâmpinate au fost luate măsuri, inclusiv flexibilitatea privind eligibilitatea financiară, utilizarea pre-finanțării, simplificarea procedurii administrative prin extinderea declarațiilor pe proprie răspundere (ex. depunerea documentelor de ordin fiscal necesară doar în faza contractuală).

Din punct de vedere al eficacității și eficienței, POS CCE are un nivel mediu de performanță la nivelul CSNR. În cadrul Evaluării Intermediare, a fost realizată o analiză a nivelului cheltuielilor realizate după trei ani de implementare înregistrate de alte Programe similare (programe de competitivitate la nivel național) în trei State Membre: Ungaria, Slovacia și Irlanda. Nivelurile comparative pentru primele runde de finanțare au fost pentru Ungaria (2003-06) de 70%, pentru Slovacia (2003-06) 34%, și pentru Irlanda (1989-93) 49%.⁹ Aceasta indică un nivel scăzut dar nu singular al absorbției României.

Alte probleme, care vizează dezvoltarea resurselor umane, includ niveluri ridicate al posturilor vacante sau blocate din cadrul OI-urilor, nevoia de competențe specifice, abilitatea de a face față unor vârfuri de activitate, accesul la servicii specializate (juridice, financiare, de achiziții) și o nevoie generalizată de o mai bună cooperare pentru rezolvarea problemelor în cadrul și între organizațiile implicate în implementarea POS CCE.

CONSECINȚE ALE MODIFICĂRII MEDIULUI EXTERN

Criza economică a schimbat semnificativ ipotezele economice inițiale ale POS CCE, care, în prezent, trebuie să funcționeze într-un climat economic mai degrabă potrivit pentru dezvoltarea competitivă. Având în vedere faptul că impactul economic și social este unul fără precedent, este dificil de estimat atât durata efectelor cât și măsura în care acestea vor afecta implementarea Programului. Cert este faptul că premisele inițiale de programare, care presupuneau un climat investițional favorabil, o creștere economică susținută și cheltuieli publice în creștere trebuie înlocuite cu o

⁹ În Ungaria și Slovacia, prima perioadă de programare a fost una de 3 ani, astfel încât comparația nu este validă în totalitate

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Instrumente Structurale
2007 - 2013

Programul Operațional Sectorial "Creșterea Competitivității Economice"
- Program cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională -

„Investiții pentru viitorul dumneavoastră”

scădere accentuată a veniturilor, contracția economiei și înrăutățirea condițiilor mediului de afaceri intern și internațional, în ansamblu.

Aceste schimbări semnificative afectează evoluția Programului din mai multe perspective:

- ✓ În primul rând, **evoluția negativă a cererii**, precum și vulnerabilitatea finanțelor publice au dus la înrăutățirea perspectivei investiționale, atât în ceea ce privește capitalul autohton, cât și cel străin, cel puțin pentru perioada 2008-2010. Multe proiecte de investiție au fost anulate, în timp ce altele au fost conservate, în așteptarea depășirii crizei.
- ✓ În al doilea rând, **accesul la finanțare al IMM**, care era oricum o problemă chiar și înaintea apariției crizei, s-a înrăutățit și mai mult, atât din cauza prudenței adiționale a băncilor, cât și din cauza căderii pieței imobiliare și a garanțiilor imobiliare (colaterale) aferente creditării. Înrăutățirea accesului la finanțare afectează direct implementarea POS CCE. Acest fapt a dus pe de-o parte la renunțarea de către o parte din beneficiari la implementarea proiectelor abia câștigate în cadrul POS CCE, și pe de altă parte la „*autoselectarea*” potențialilor solicitanți din sectorul privat pe principii oarecum darwiniste, în sensul că doar firmele cu o situație financiară solidă își mai permit să depună și să implementeze proiecte de investiții în cadrul POSCCE.
- ✓ În al treilea rând, **restrângerea activității economice și scăderea veniturilor populației au dus la o presiune majoră pe bugetul de stat**, fiind necesare constrângeri bugetare tari și implicit reduceri masive de cheltuieli. Acest fapt a dus la **diminuarea considerabilă a resurselor publice naționale de stimulare a competitivității** și pune în pericol asigurarea principiului complementarității între instrumentele structurale și fondurile naționale. Unul dintre exemplele cele mai elocvente se referă la AP2, unde programarea inițială avea în vedere o creștere substanțială a bugetului național de cercetare-dezvoltare, ceea ce s-a materializat în 2007 și mai ales 2008, după care a avut loc o reducere severă în 2009 și chiar 2010.

Mai mult, presiunea bugetară a dus și la căutarea unor căi de creștere a veniturilor la bugetul de stat, ceea ce s-a transpus printr-o tendință de **creștere a fiscalității**, care a contribuit la **diminuarea veniturilor mediului privat**. Acest fapt a avut implicații directe asupra capacității firmelor, în special IMM, de a asigura resursele necesare implementării proiectelor și a afectat negativ cererea în cadrul unor apeluri POS CCE destinate în special firmelor.

PRINCIPALELE CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

PRINCIPALELE CONCLUZII

Concluzia globală a Evaluării Intermediare este aceea că este nevoie de accelerarea ritmului de implementare a Programului Operațional, în special în ceea ce privește etapele de selecție, contractare, implementare și plăți. Pe măsură ce Programul avansează, se remarcă o concentrare a atenției către aceste tipuri de activități la nivelul tuturor instituțiilor implicate, de la Comitetul de Monitorizare la organismele intermediare, dar ritmul trebuie accelerat. În principal, prioritatea acordată până acum etapelor de lansare și procesare a aplicațiilor trebuie să fie înlocuită cu atenția către efectuarea cheltuielilor, toate celelalte etape fiind în esență elemente pregătitoare pentru absorbție.

Concentrarea pe cheltuirea fondurilor alocate trebuie să vină nu doar din cerințele de reglementare privind regulile N+, ci, mai mult decât oricând, din nevoia de a asigura sprijin financiar companiilor în contextul economic actual, POS CCE fiind singurul program operațional destinat cu precădere sectorului privat

RECOMANDĂRI PRIORITARE PENTRU ACCELERAREA IMPLEMENTĂRII

Secțiunea de concluzii și recomandări a Raportului de Evaluare menționează aproximativ 30 de recomandări cu privire la accelerarea implementării, unele dintre acestea putând fi evidențiate ca prioritare, sau, altfel spus, acțiuni care pot contribui la ameliorarea unuia sau mai multor aspecte critice sau blocaje identificate în sistem. Din rațiuni de spațiu, Sumarul executiv prezintă recomandările în linii generale, detalii și instrucțiunile privind implementarea regăsindu-se în capitolul dedicat.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI

Programul Operațional Sectorial „Creșterea Competitivității Economice”
- Program cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională -

„Investiții pentru viitorul dumneavoastră”

- ✓ **Lansarea apelurilor de propuneri de proiecte:** operațiunile nelansate, în special cele cu alocări financiare mari, trebuie analizate de către AM/OI-uri în ceea ce privește cauzele specifice ale amânărilor și perspectivele de a rezolva aceste situații într-o perioadă de timp rezonabilă. În cazul în care nu se pot identifica soluții, ar trebui este necesară planificarea realocării fondurilor către operațiuni cu un potențial de absorbție mai mare;
- ✓ **Realocările financiare:** capitolul de concluzii și recomandări include și un cadru indicativ pentru realocarea financiară. Acesta subliniază nevoia pentru decizii bine fundamentate, atât în ceea ce privește operațiunile ”donor”, de unde se vor prelua unele fonduri, cât și operațiunile al căror buget urmează a fi suplimentat; nu trebuie să se plece de la premisa că cele două operațiuni să fie în cadrul aceluiași domeniu de intervenție sau axe prioritare;
- ✓ **Procedurile de depunere și selecție:** simplificarea procedurilor trebuie aplicată acolo unde este fezabil, inclusiv prin introducerea unor mecanisme de negociere sau de tipul fișelor utilizate pentru asistență tehnică, acolo unde numărul beneficiarilor potențiali este foarte mic sau prin introducerea unor scheme de vouchere, acolo unde există potențial de a atrage un număr mare de granturi de mici dimensiuni;
- ✓ **Grupul țintă:** beneficiarii potențiali trebuie abordați într-o manieră proactivă, prin acțiuni de promovare directă, în cazul operațiunilor cu popularitate scăzută;
- ✓ **Accesul la finanțare:** trebuie luate măsuri de îmbunătățire a accesului la finanțare pentru beneficiari, inclusiv crearea de instrumente dedicate sau utilizarea fondurilor naționale pentru operațiuni de tip Jeremie;
- ✓ **Calitatea aplicațiilor:** alături de creșterea popularității, îmbunătățirea calității aplicațiilor depuse este o soluție pentru creșterea nivelului absorbției. Asistența tehnică trebuie utilizată pentru furnizarea de sprijin aplicanților, atât pentru informare, cât și pentru consiliere;
- ✓ **Capacitatea de management:** capacitatea instituțională a sistemului de management și implementare ar trebui îmbunătățită prin instruirea personalului existent; accesul la expertiză specifică (juridică, achiziții publice, management financiar, audit sau tehnică) trebuie îmbunătățit prin utilizarea de resurse externe, prin asistență tehnică, pentru toate etapele;
- ✓ **Cheltuirea fondurilor:** numărul mare de apeluri și aplicații procesate nu vor contribui la absorbția fondurilor dacă nu sunt dublate de o creștere a nivelului plăților efectuate. În acest sens, este necesară simplificarea procedurilor de control și avizare a plăților, sprijin pro-activ pentru beneficiari (care pot fi considerați ”clienți” ai Programului), monitorizarea la nivel de proiect și estimarea plăților ce urmează a fi efectuate;
- ✓ **Asistență tehnică:** Axa prioritară Asistență Tehnică este destinată sprijinirii implementării Programului, prin asigurarea suportului necesar în vederea evitării blocajelor; cu toate acestea, axa în sine se confruntă o serie de blocaje, la fel cu celelalte. Depășirea acestora, în ceea ce privește numărul de personal, resursele și expertiza trebuie să fie o prioritate, astfel încât asistența tehnică să fie o soluție și nu o altă problemă.

Alte recomandări, precum și detalii și instrucțiuni cu privire la implementarea acestora, se regăsesc în Capitolul 5 al acestui Raport.